

Институт за човекови права

Стратешки план за период 2020-2024 година

Јули, 2019

Содржина

1	ВОВЕД.....	4
2	КОИ СМЕ И ЗА ШТО СЕ ЗАЛАГАМЕ.....	5
3	МИСИЈА.....	6
4	ВИЗИЈА.....	6
5	ВРЕДНОСТИ.....	6
6	УНИКАТНОСТ.....	7
7	СТРУКТУРА НА ИЧП.....	7
8	АНАЛИЗА НА КОНТЕКСТОТ.....	8
8.1	Правосудство и правна (не)сигурност.....	8
8.2	Висок степен на корупција во јавниот сектор.....	10
8.3	Акцент на човековите права и слободи.....	11
8.4	Нееднаков третман на граѓаните – дискриминација и насилство.....	13
9	СТРАТЕШКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ 2020-2024.....	14
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 1. ПРАВОСУДСТВО И ПРИСТАП ДО ПРАВДА.....	15
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 2. ПРАВНА СИГУРНОСТ.....	15
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 3: ПРОМОЦИЈА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И СЛОБОДИ.....	15
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 4. ЕДНАКВОСТ И НЕДИСКРИМИНАЦИЈА.....	16
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 5. УСТАВНИОТ СУД ГАРАНТ ЗА ЗАШТИТАТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА.....	16
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 6. БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈА.....	17
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 7. УЧЕСТВО ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРЕГОВОРИТЕ ЗА ПРИСТАПУВАЊЕ КОН ЕУ.....	17
	СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 8. ИНСТИТУЦИОНАЛЕН И ОРГАНИЗАЦИСКИ РАЗВОЈ НА ИЧП.....	17
	СТРАТЕШКА ЦЕЛ 8: ЗАЈАКНУВАЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ, ИНВЕСТИЦИЈА И РАЗВОЈ НА ЧОВЕЧКИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ НА ИЧП.....	17

ПРЕДГОВОР

Демократскиот развој на едно општество не се оценува само преку нормативите што државата им ги гарантира и обезбедува на граѓаните за остварување на нивните основни човекови слободи и права, туку и од функционирањето на механизмите на заштита на овие права.

Институтот за човекови права се залага за подобрување на состојбата во однос на човековите права во Република Северна Македонија (РСМ) и пошироко во регионот, преку градење на култура во која секој слободно, достоинствено и без дискриминација може да го развива својот потенцијал.

Содржината на овој стратешки документ, ќе биде целосно спроведена и отсликана во практичното делување на Институтот и во тоа, како и досега, исулучително потребна е голема поддршка од сите оние со кои делиме иста визија и мисија, дека човековите права се темелите на правдата и мирот во светот и чија заштита, од една страна се засновува врз вистинската политичка демократија, а од друга страна - врз заедничкото сфаќање и почитување на човековите права, од кои тие слободи зависат, како што всушност е наведено во Европската конвенција за човекови права.

Претседателка на
Институтот за човекови права
Маргарита Цаца Николовска

1 **ВОВЕД**

Новиот стратешки план на Институтот за човекови права (ИЧП) кој го покрива периодот од 2020 до 2024 година е резултат како на досегашната работа и искрените напори за продолжување на тековните активности, така и за поттикнување и започнување на нови промени кои ќе го зголемат владеењето на правото, и ќе ја унапредат заштитата на човековите права и слободи во нашата земја и во регионот.

Веќе изминаа 3 години од носењето на вториот Стратешки план на Институтот за човекови права во 2016 година и следејќи ги општествените текови и развојот на нашето здружение, веќе се јавува потребата за нов Стратешки план со нови и повисоки приоритети.

Во подготовката на Планот беа вклучени сите членови на управните, советодавните и извршните органи на Институтот кои дадоа значаен придонес во неговата изработка. Предизвиците во однос на човековите права во РСМ се суштински и сеопфатни и во таа насока во Планот се утврдени приоритети и цели кои практично ги адресираат токму овие предизвици. Во овој Стратешки план за идните 4 години ги потврдивме веќе дефинираните мисија и визија, нашите вредности, актуелните проблеми, како и нашите цели и посакуваните резултати. Имплементацијата на Стратешкиот план 2020-2024 ќе биде потпомогната со Акцискиот план 2020-2021 во кој се утврдени мерките и активностите кои ќе бидат преземени за исполнување на стратешките цели и постигнување на посакуваните резултати.

Успешноста на овие два документи и постигнувањето на посакуваниот ефект ќе бидат условени од вклученоста на сите конституенти на ИЧП, од соработката со здруженијата на граѓани и државните институции, од донаторите, и сите други партнери со чија помош ќе достигнеме позитивни промени во правниот систем и во општеството во целина.

2 КОИ СМЕ И ЗА ШТО СЕ ЗАЛАГАМЕ

Институтот за човекови права (ИЧП) е здружение на граѓани основано на 01.06.2009 година со цел промовирање, унапредување и заштитата на човековите права и слободи. Своите определби ИЧП ги остварува преку континуирана едукација и анализа и истражување на состојбите, застапување и организирање на стручни дискусии во рамките и дискусии за општата јавност.

Во рамките на своите стратешки определби и верувања ИЧП работи во неколку клучни сегменти:

- ги следи состојбите во однос на уживањето на човековите права и слободи преку набљудување и анализа на сите релевантни процеси во земјава;
- ја подига свеста помеѓу релевантните институции, организации и останати чинители за неопходноста за утврдување и градење на ефикасен механизам за промоција, гаранција и заштита на човековите права и слободи,
- застапува случаи на дискриминација пред релевантни институции и ги информира граѓаните за нивните права;
- иницира дискусии за релевантните прашања и проблеми кои директно задираат во уживањето на основните права и слободи на човекот и граѓаните во РСМ, како во стручната така и во општата јавност.

Како свои конституенти ИЧП ги има граѓаните на РСМ и претставниците на различните професии и здруженија кои работат во областа на промовирање, гарантирање и заштита на човековите права во земјава. ИЧП ги остварува своите активности како на територијата на РСМ така и во регионот и тоа преку директна реализација на активности и преку соработка со меѓународни институции, организации и здруженија од областа на промовирањето, унапредувањето и заштитата на човековите права во регионот.

Своите активности и резултатите ИЧП ги доближува до граѓаните по пат на известувања за јавноста преку јавните медиуми, на прес конференции, на форуми и тркалезни маси, преку социјалните медиуми и сл. Воедно ИЧП ги објавува сите релевантни информации и на својата веб-страница www.ihr.org.mk. На овој начин ИЧП го остварува своето влијание и отвора можност за јавна дебата со сите заинтересирани граѓани.

Членството на ИЧП брои 64 члена и тоа: магистри по правни науки, докторанди, професори, адвокати, судии на Врховниот суд на Република Северна Македонија, јавни обвинители, државни советници во релевантни институции и други и кадри и граѓански активисти кои ја поддржуваат визијата и мисијата на ИЧП.

Претседателка на Институтот за човекови права е Маргарита Цаца Николовска – Поранешен судија на Европски суд за човекови права и сегашен судија и заменик претседател на Уставниот суд на Босна и Херцеговина.

3 МИСИЈА

Мисијата на ИЧП е учество во процесот на креирање општествени промени преку широк опсег на мерки и активности за доследно остварување и заштита на човековите права и слободи.

4 ВИЗИЈА

Визијата на ИЧП е да делува во насока на унапредување на човековите права во општество во кое човековите права доследно се остваруваат и заштитуваат.

Визијата на ИЧП е да биде кредибилен и препознатлив чинител на општеството за заштита и унапредување на човековите права и слободи.

5 ВРЕДНОСТИ

Во рамките на својата мисија, во своето работење и во работењето со останатите релевантни актери, ИЧП ќе ги почитува и ќе ги практикува следните принципи и вредности:

- **Еднаквост и недискриминација** – го применуваме и промовираме пристапот на еднаквост и недискриминација на сите оние на кои им е потребна поддршка во превенцијата, остварувањето и заштитата на човековите права и слободи, водејќи се од општите начела и вредности за унапредување на човековите права;
- **Социјална кохезија** – промовираме и се залагаме за кохезивно општество кое работи кон благосостојбата на сите негови членови, се бориме против ексклузија и маргинализацијата, создаваме чувство на припадност и инклузија, промовираме меѓучовечки односи кои се засноваат пред сè на толерантност и почитување на индивидуата;
- **Транспарентност и отчетност** – се залагаме за транспарентност и отчетност во работењето на институциите во државата и другите релевантни чинители, и вложуваме напори да бидеме пример за континуирана транспарентност и отчетност на работењето на ИЧП;
- **Професионалност** – професионалноста останува главен приоритет и основна водилка на сите членови поединечно и на ИЧП како целина, притоа почитувајќи ги индивидуалните разлики и поединечните ставови по одредени прашања;
- **Демократски дијалог и управување** – промовираме дијалог и разбирање кои ќе бидат основа на сите нивоа на советување, управување и извршување на активностите во ИЧП, а во насока на демократско работење.

6 УНИКАТНОСТ

Уникатноста на ИЧП се состои во симбиозата на знаење и искуство во областа на човекови права и слободи и ентузијазам во спроведување на визијата и мисијата.

7 СТРУКТУРА НА ИЧП

Собрание

Управен Одбор

Советодавен Одбор

Претседател на ИЧП

Извршна канцеларија

Извршен директор

Програмски координатори

Проектни соработници

Проектни координатори

Лице за односи со јавност

Проектни асистенти

Практиканти

8 АНАЛИЗА НА КОНТЕКСТОТ

8.1 Правосудство и правна (не)сигурност

Политичката и институционална криза со која се соочуваше РСМ во изминатите години покажа дека сериозно се нарушени основните функции и принцип на поделба на власта на законодавна, извршна и судска власт. Партизацијата на јавната администрација, неефикасноста на судството и целосно отсуство на контрола на законодавната власт врз извршната власт, ги поткопаа основните начела на владеењето на правото и сериозно ги загрозија човековите права во нашата земја. Имено, во оние држави кои почиваат врз начелата на владеење на правото и поделба на власта, судството е главниот носител на заштитната функција во остварувањето на индивидуалните слободи и права на човекот и граѓанинот. Таа своја функција и надлежност судството може да ја оствари само доколку се заснова и се раководи од начелата на уставност и законитост, негова независност и непристрасност и тоа како од институционален така и од функционален аспект.

За жал недовербата која е присутна кај граѓаните во нашата земја ги отсликува недостатоците во судството. Очигледно беше непочитувањето на меѓународните принципи и стандарди и селективната примена на националните прописи при избор и разрешување на судии и јавни обвинители што доведе до избор на несоодветни кадри и разрешување на искусните кадри. Од друга страна влијанието на партијата врз администрацијата и врз оние кои вршат избор и разрешување на судии и јавни обвинители стана евидентна од прислушуваниите разговори. Ова уште повеќе ја намали довербата на граѓаните во судството и во неговата независност.

Доколку на ова се додадат проблемите во постапување на Управниот суд и Вишиот Управен суд и непочитување на законските обврски за мериторно решавање на предметите во насока на нивно ажурно и ефикасно работење; ненавременото доставување на бараните списи од државните институции до Управниот суд пред донесување на одлуката од страна на Управниот суд, што резултира со одолговлекување на постапката, како и непостапување на органите по јасните напатствија од овие судови содржани во нивните одлуки што значи неизвршување на судски одлуки, станува јасна неефикасноста и нефункционалноста на судството.

И Уставниот суд како орган *suí generis* во последниве години покажа бројни слабости во неговото функционирање. Уставот на РСМ и Деловникот на Уставниот суд не овозможуваат целосна заштита на слободите и правата на човекот и граѓанинот во постапка пред Уставниот суд. Имено она што е идентификувано како значаен проблем во оваа област е отсуство на *per se* Уставна тужба и недостаток на стручност на Уставниот суд и тесниот корпус на права и слободи на човекот и граѓанинот што ги штити уставот. Иако во Уставот на РСМ дава можност за барање за заштита на слободите и правата на човекот и граѓанинот пред Уставниот суд, рестриktivното толкување на уставните одредби и несоодветна пракса на Уставниот суд покажува целосно отсуство во практикување на ова барање. Од друга страна професионалноста и стручноста на судиите од последниот состав на Уставниот суд е доведена во прашање како резултат на неколку дискутабилни одлуки донесени од нивна страна од кои еден дел се општо познати на пошироката јавност.

Ваквите состојби, обременети дополнително со сè почестата измена на правната регулатива, и тоа особено измената и носењето на законите во скратена и итна постапка, доведе до правна несигурност на граѓаните.

Конечно, неупотребата на супсидијарниот принцип и непримена на праксата на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) говори за слабото судство во кое правните практичари недоволно го познаваат супсидијарниот принцип и незначително е повикувањето на праксата на ЕСЧП во судските одлуки. Одлуките на ЕСЧП практично не се

извршуваат, особено оние одлуки на ЕСЧП кога за сторена повреда паричното обесштетување не е возможно и особено оние одлуки на ЕСЧП каде се утврдува системски проблем и последователно кршење на човековите права, каде имплементацијата на пресудата значи преземање на поединечни и општи мерки, заради отстранување на повредата и последиците кои настанале од неа, како и на причините што довеле до поднесување на жалби пред Судот и соодветно спречување исти или слични повреди.

Судски совет

Судскиот совет на РСМ, во рамки на својата надлежност за обезбедување независност на судството, треба да иницира и да води процес на активности со цел да се промовира независно, одговорно и висококвалитетно судство, со што ќе овозможи непристрасно, ефективно и ефикасно остварување на правдата. Сепак во изминатите години Судскиот совет не покажа во пракса ефективно и проактивно исполнување на своите надлежности. Напротив, перцепцијата за неговата работа е дека ова тело не е независно во вршењето на своите надлежности. Главни проблеми нотирани во работата на Судскиот совет се од аспект на транспарентно, отчетно и ефективно исполнување на своите надлежности пред сè во делот на избор и разрешување на судии и претседатели на судови, транспарентност и објавување на образложени одлуки, проактивна улога во обезбедување на независноста на судството.

Судска администрација

Еден од клучните фактори за ефективни реформи во правниот сектор е квалификуваната судска администрација. Иако судската администрација игра важна улога во севкупниот квалитет на секторот за правда, нејзиното учество во реформските процеси е на многу ниско ниво. Од друга страна, првиот контакт на граѓаните со судовите обично е преку вработените во судската администрација; поради оваа причина, судската администрација потребно е активно да се вклучи во изготвување на законските решенија кои се однесуваат на статусот и работата на судските службеници, како и во процесот на спроведување на реформите во правосудниот сектор, кои за возврат ќе овозможат полесен пристап до правдата за граѓаните на нашата земја.

Потребно е зголемување на транспарентноста, одговорноста и ефикасноста на секторот на правдата како целина, а посебно вработените во судската администрација во насока на овозможување на принципот на "пристап до суд" на ЕСЧП. Пристапот до суд кој е тесно поврзан со пристапот до информации во врска со функционирањето на судската администрација треба да го зголеми знаењето на јавноста во врска со судските постапки и треба да нагласи дека јавните интереси најдобро ги задоволуваат отворените судови и пристапната судска администрација.

Потребна е ефикасна и одговорна судска администрација, објективно оценување на нејзината работа и соодветен надомест. Потребна е и подобрена внатрешна комуникација помеѓу вработените во судот, поголема техничка опременост и техничка поддршка. Дополнително, засилената соработка меѓу судиите и судската администрација би дала дополнителен квалитет на пристапот до правда и заедничкиот и партиципативниот пристап помеѓу судиите и вработените во судската администрација ќе обезбеди ефикасна постапка во пракса.

Совет на јавни обвинители

Советот на Јавни обвинители на Република Северна Македонија е самостоен орган кој ја обезбедува и гарантира самостојноста на јавните обвинители во извршување на нивната функција. Тој со својата работа оневозможува какво било влијание во јавното обвинителство спротивно на закон.

Работите од својата надлежност Советот ги разгледува и за нив одлучува на седница а за својата работа поднесува годишен извештај до Собранието на Република Северна Македонија. Извештајот содржи податоци за бројот на избраните и разрешените јавни обвинители, бројот на поведени и завршени дисциплински постапки, кадровските состојби во јавното обвинителство, материјално-финансиската состојба во јавното обвинителство, податоци за постапување по претставки и предлози од граѓаните и правни лица и други податоци од делокругот на работата на Советот.

Законската регулатива е недоволно прецизирана за да може да обезбеди целосно и ефективно постапување во постапките по поднесените претставки против јавните обвинители, бидејќи надлежностите на Советот на јавните обвинители сепак се ограничени и оставено е суштинската одлука да се донесе во рамките на организацијата на Јавното обвинителство.

Преговорите на власта и опозицијата и измените на законската регулатива, што се на повидок, а се во однос на функционирањето на Јавното обвинителство и Специјалното јавно обвинителство, ќе имаат директно влијание и врз поставеноста, улогата и надлежностите на Советот на јавните обвинители, па затоа е потребно и негово поголемо вклучување при носењето на овие законски измени.

Државно правобранителство

Државното правобранителство е орган кој презема мерки и правни средства заради правна заштита на имотните права и интереси на државата. Сепак и покрај важната улога на овој орган досега неговата работа е многу малку експонирана во јавноста и покрај тоа што игра клучна улога во случаи кои се најподложни на корупција: отуѓување градежно земјиште во кои овој орган дава мислење (позитивно/негативно) како и во постапките за отуѓување државен имоти експропријација и денационализација.

8.2 Висок степен на корупција во јавниот сектор

Јавниот сектор, кој треба да се одликува со професионалност и етичност и треба да претставува еден од клучните двигатели во развојот на државата, се соочува со целосна партизација. Имено неодвоеноста на државата од партијата доведува до состојба во која институциите функционираат во интерес на партиите, наместо во интерес на граѓаните. Ова пак следствено го нарушува принципот на праведност и еднаквост во постапувањето и доведува до несоодветни јавни услуги за сите граѓани.

Влијанието на политичките партии е особено изразено при вработувањата во јавниот сектор, кои се заснова на партиска определеност и во кои целосно се нарушува принципот на еднакви можности и “мерит”, а на професионалноста и стручноста и се дава незначително значење.

Потребно е следење на работата на Државната комисија за спречување на корупција која има надлежност да ги утврдува мерките за спречување на корупцијата во политиката, во вршењето на власта и во вршењето на доверени јавни овластувања, мерките за спречување на судирот на интереси, како и мерките за спречување на корупцијата при вршење на работи од јавен интерес и други дејности на правните лица сврзани со остварување на власта. Ефективноста и транспарентноста на оваа Комисија е исто така од суштинска важност за борбата против корупција.

8.3 Акцент на човековите права и слободи

- Остварувањето на човековите права им овозможува на луѓето да учествуваат во општествените одлуки кои влијаат на нивниот живот и да дејствуваат во насока на решавање на конфликти, подобрување на животните стандарди и овозможување средина за просперитет.

Заедниците, владите и меѓународната заедница треба да се соочат со предизвикот за борба против основните причини за кршењето на човековите права, што доведуваат до дискриминација, маргинализација, социјална исклученост и неправеден пристап и распределба на придобивките од јавните добра и услуги. Тука пристапот, заснован на човековите права, во развојот станува релевантен. Пристапот заснован на човековите права (ПЗЧП) е методолошка рамка која има за цел да ги интегрира човековите права во секоја развојна програма и при обезбедување проекти и услуги. Како концепт, ПЗЧП обезбедува значајно и систематско вклучување и зајакнување на најранливите категории.

Поради постојаното растечко прифаќање и примена на овој принцип и докажаното зајакнување што го носи, важно е граѓанското општество, државните органи и бизнис-секторот да се запознаат со основите на примена на ПЗЧП. Систематската интеграција на овој пристап во секојдневната работа на сите релевантни чинители ќе го подобри почитувањето и заштитата на човековите права во земјава.

Потребно е придржувањето до ПЗЧП на граѓанските организации и јавните тела што ќе доведе до подобро анализирани и фокусирани стратешки интервенции и суштинските барања за општествена трансформација.

- Законот за изменување и дополнување на Кривичниот закон од 31.12.2018г. го додава ставот 42 во член 122, дело од омраза кој гласи: *„Како дело од омраза изречно предвидено со одредбите од овој Законик, се смета кривично дело против физичко или правно лице и со нив поврзани лица или имот кое е сторено во целост или делумно поради реална или претпоставена (замислена, вообразена) карактеристика или поврзаност на лицето што се однесува на раса, боја на кожа, националност, етничко потекло, религија или уверување, ментална или телесна попреченост, пол, родов идентитет, сексуална ориентација и политичко уверување.“* И покрај вклучувањето на сексуалната ориентација и родовиот идентитет како основи по кои може да се изврши кривично дело – дело од омраза, во РСМ нема ниту една пресуда пред надлежните судови за ова дело, иако во јавноста се познати вакви дела за кои постојат и визуелни докази како што се нападите на ЛГБТИ центарот за поддршка во Скопје и на индивидуи припадници на оваа заедница.

- Вознемирувањето на работното место (мобинг) во државата е сè уште голем проблем, не само поради широката застапеност туку, повторно, и поради препознавањето на овој проблем од страна на надлежните институции и работодавачите. Овој проблем е истовремено и родов, односно вклучувањето на родовата перспектива е клучна во деконструирањето и пронаоѓањето решенија бидејќи најголемиот број од жртвите на вознемирување се жени. Законот за заштита од вознемирување на работното место е во процес на изменување и дополнување бидејќи досегашниот во пракса покажа дека вршителот на вознемирување е ретко соодветно санкциониран.

- Унапредувањето на родовата еднаквост во државата стагнира. Родовото базирано насилство во Северна Македонија е на повисока стапка од кога било претходно. И покрај ратификувањето на Истанбулската конвенција, државата презема спори и незначителни напори за хармонизација на домашната законска регулатива со Конвенцијата. Дополнителен проблем е нејзината имплементација. Законот за еднакви можности на жените и мажите е непроменет од 2015та година и покрај новите трендови во насока на унапредување и

промовирање на родовата рамноправност како на домашно така и на меѓународно ниво. Пристапот заснован на човекови права од ОН и пристапот на ЕУ за вклучување на родовата перспектива во сите програми и креирање на политики (Gender Mainstreaming) се концепти ретко познати кај нас, а уште помалку применливи. ИЧП смета дека може да придонесе во градење на капацитетите за соодветно вклучување на овие методолошки рамки и стратегии.

- Промовирање на човековите права и слободи особено преку електронското стручно списание Правен дијалог

Анализата која беше спроведена од страна на Институтот за човекови права во изминатиов период покажа дека постои потреба од извесни промени во објавувањето на Правен дијалог со цел негово издигнување на степен на научно списание, а пред се поради неодржливоста во поглед на досегашните објавувања на изданијата на Правен дијалог на квартално ниво.

Имајќи го предвид погоре наведеното, замислата е Правен дијалог да се објавува во електронска верзија два пати во годината и притоа да се иницира постапка за добивање на eISSN (меѓународен стандарден сериски број) со цел каталогизација на Правен дијалог во НУБ „Климент Охридски“ на РСМ. Понатаму, ќе биде потребно да се избере главен и одговорен уредник на Правен дијалог и Уреднички одбор на рецензенти од редот на еминентни професори, судии, адвокати, истакнати теоретичари и практичари од областа на човековите права и владеење на правото. Воедно, ќе се структурираат насоки за авторите во однос на начинот на цитирање, формат на пишување, должина на трудовите и слични детали.

Предвидено е Правен дијалог да нема трошоци за поднесување и објавување на научни трудови со цел привлекување на што е можно повеќе автори од редот на академскиот кадар на факултетите во државава, судии, адвокати како и сите теоретичари и практичари кои се занимаат со теми поврзани со човековите права и владеење на правото. Особен акцент ќе биде ставен на студентите на мастер и докторски студии со цел нивно мотивирање да се посветат на истражување и пишување на квалитетни трудови од погоре наведените области.

Планирано е во текот на наредната година да се објават два повици за доставување на трудови при што замислата на Институтот за човекови права е да се доставуваат два вида на научни трудови и тоа:

1. Научни трудови кои ќе ги рефлектираат теоретските аспекти на теми поврзани со човековите права и владеење на правото кои се однесуваат на РСМ, но и општо на останатите држави во Европа и пошироко и
2. Научни трудови кои ќе се осврнат на анализа од практичен аспект на конкретни пресуди на Европскиот суд на правдата и Европскиот суд за човекови права.

Во рамките на секој повик ќе бидат дадени предлог 5-6 општи теми кои се однесуваат на човековите права и владеење на правото со што на авторите ќе им се постави широк дијапазон во изборот на областа на истражување и пишување.

Научните трудови кои ќе бидат објавени во Правен дијалог се очекува да имаат влијание врз разрешување на дилеми во однос на конкретни прашања на национално ниво, додека пак пред сè анализата на одлуките на Европскиот суд за човекови права ќе овозможи правилна примена на одредбите од Европската конвенција за човекови права во националното законодавство на РСМ.

Конечно, лимитираната материја во однос на детските и човековите права бара интервенција во образованието на децата и вклучување на овие теми во нивните учебници со цел подигање на свеста за човековите права на повисоко ниво од најрана возраст. Најпрво преку неформално со надеж за подоцнежнo инкорпорирање на оваа

материја во формалното образование, сметаме дека ИЧП може да биде образовен промотор на детските и човековите права во образовните институции.

8.4 Нееднаков третман на граѓаните – дискриминација и насилство

Република Северна Македонија во изминатиот период донесе и измени голем број на закони токму од областа на социјалните политики како и заштита од дискриминација, подобрување на пристапот до услуги за ранливите групи на луѓе и подобрување на условите и квалитетот на живот на сите граѓани на државата. Носењето на ваквите закони од една страна сведочи за напорите на државата да се унапредат човековите права и слободи и да се хармонизира домашната легислатива со таа на Европската Унија и останатите меѓународни акти и механизми за унапредување на човековите права. Сепак, имплементацијата на овие закони ќе биде вистински показател за владеењето на правото и почитувањето на човековите права и слободи во државата.

Така, новиот Закон за спречување и заштита од дискриминација носи новини како проширени основи за дискриминација, сменети и подобро дефинирани поимник и изменета дефиницијата за дискриминација. Новиот Закон кој после долги и проблематични дискусии беше усвоен во мај, 2019 година, во моментот подлежи на обид за успорување по поднесената Иницијатива до Уставниот Суд во јуни, 2019г. Спорните делови за носењето на Законот беа токму основите за дискриминација кои се проширени и ги опфаќаат сексуалната ориентација и родовиот идентитет. Потешкотиите да се донесе Законот главно поради овие две основи е индекс за суштинските проблеми со препознавањето и прифаќањето на сите човекови права од страна на властите, но и од страна на пошироката јавност.

Во моментот во државата нема иницирано ниту една постапка пред надлежните судови во однос на дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет.

Новиот закон, исто така, носи низа промени во однос на Комисијата која е од големо значење во обезбедувањето на принципот на еднаквост во заштитата од дискриминација и во остварување на човековите права и слободи.

Па така, називот на „Комисијата за заштита од дискриминација“ се менува во „Комисија за спречување и заштита од дискриминација“, а нејзините надлежности се прошируваат во насока на превенција. Новиот закон предвидува јасни критериуми за избор на членови на Комисијата, а тие добиваат статус на функционери, со цел да се професионализира Комисијата. Во однос на судската заштита, се воведува тужба за заштита од дискриминација од јавен интерес и се укинува потребната писмена согласност од странките во вакви случаи, доколку се работи за група. Со ова дополнување, здруженија, фондации или други организации од граѓанското општество, како и неформални групи кои имаат оправдан интерес за заштита на одредена група, или во рамките на својата дејност се занимаваат со заштита од дискриминација, можат да поднесат тужба, ако со постапувањето на тужениот се дискриминирани поголем број лица.

Новата професионализирана Комисија за спречување и заштита од дискриминација сè уште не е оформена. Иако законската обврска е таа да биде составена од членови кои имаат долгогодишно искуство од областа на заштита на човековите права, не е доволно специфицирано во Законот што всушност ова искуство подразбира. Оттука, постои ризик за формирање на нова Комисија која ќе ги следи старите проблеми. ИЧП има капацитет, експертиза и искуство во спроведување обуки за градење на капацитетите на институциите за вистинско препознавање на сите видови на дискриминација, со фокус на дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет. Дополнително ИЧП може да ја мониторира работата на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација и да ја следи имплементацијата на Законот за спречување и заштита од дискриминација.

Институтот за човекови права од своето постоење работи на градење на правен систем без дискриминација, сегрегација и насилство поттикнато од дискриминаторски мотиви. Во фокус на работата на Институтот се особено ранливи групи на луѓе и маргинализираните заедници. При анализа на националната регулатива установено е дека постојните механизми за спречување и заштита од дискриминација тешко се имплементираат во пракса. Следниве проблеми се најзастапени:

- **Неостварување на социјална заштита и пристап до правда на лица со попречености** – системот не им овозможува соодветна заштита на оваа категорија на лица за достоинствен живот;
- **Индириктна, скриена и интерсекциска дискриминација (политичка, полова, родова...)** – присуство на индириктната дискриминација најчесто во постапките при вработување и напредок во кариера;
- **Недоволно препознавање на дискриминацијата** – граѓаните и институциите не се доволно свесни за состојбите во коишто постои дискриминација за да можат истата да ја спречат;
- **Неефикасни органи за спречување и заштита од дискриминација** – постојните органи (КЗД, Судовите) се несензитивни и недоволно квалификувани да ги препознаат „новите“ форми на дискриминација и да постапуваат соодветно по нив.
- **Неефикасни механизми за спречување на родово-базирано насилство, вклучително и вознемирување на работното место** – постојната законска регулатива е неефикасна и неприменлива, а имплементацијата на меѓународните инструменти е непостоечка.
- **Несанкционирање на насилството поттикнато од дискриминаторски мотиви** – институциите и органите не вложуваат напори за соодветно санкционирање на насилството кон ранливи групи на луѓе како ЛГБТКИ заедницата, жените, децата, Ромите, итн.

Како резултат на ваквите општествено-политички случувања во Република Северна Македонија, ИЧП во наредниот период ќе работи на стратешки цели кои треба да придонесат кон враќање на принципите на владеење на правото и заштита и унапредување на човековите права во РСМ. Дополнително ИЧП ќе го засилува своето влијание преку градење на неговите институционални капацитети за да стане значаен центар кои се својата стручност и професионалност ќе придонесе кон важни и позитивни општествени промени.

9 СТРАТЕШКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ 2020-2024

Иако нема единствен начин да се решат комплексните проблеми со кои се соочува Република Северна Македонија, сепак ИЧП во рамките на своите можности и капацитети го дефинира овој Стратешки план како патоказ за наредниот четиригодишен период.

Стратешките приоритети, целите и мерките ги дефинираат аспирациите на организацијата и нејзините амбиции да работи на значајни општествени прашања кои треба да придонесат кон унапредување на човековите права и слободи во државата.

Преку различни активности, анализи, дискусии, застапување и лобирање се обврзуваме да работиме во следните области:

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 1. ПРАВОСУДСТВО И ПРИСТАП ДО ПРАВДА

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 1: ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ДОВЕРБАТА ВО ПРАВОСУДСТВОТО

- Следење на реализирањето на Стратегијата за реформи во правосудниот сектор 2017-2022г. ;
- Зајакнат мониторинг над работата на Судскиот совет и Советот на јавни обвинители;
- Заложба во однос на одговорност, ефективност и транспарентност во судството од страна на судиите и судската администрација;
- Мониторинг на судските постапки во области на дискриминација, мобинг и корупција;
- Застапување промена на регулативата во областа на мобингот (намалување на времето за пријавување, товарот на докажување ... и охрабрување) и засилено следење на случаите со сексуално вознемирување на работно место;
- Залагање за обезбедување на ефективен пристап до правда на сите граѓани на земјава;
- Стручни коментари на правосилните одлуки на судовите и на одлуките на Уставниот суд во насока на зајакната стручност во судската пракса;
- Зголемување на заедничката заложба на професионалните здруженија на судии и судска администрација и нивната директна инволвираност во судските реформи;
- Следење на работата на судската администрација, и зајакнување на соработката и капацитетот на судските професионалци за поефективно, отчетно и транспарентно судство;
- Детектирање на проблеми кои што произлегуваат од постапување на Управните судови и јавната администрација во управна постапка и постапка за управен спор.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 2. ПРАВНА СИГУРНОСТ

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 2: ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ПРАВНАТА СИГУРНОСТ

- Анализа и укажување на компатибилноста на националното законодавство со меѓународните принципи и стандарди;
- Укажување на можна селективната имплементација на законските одредби во поединечни случаи на општествени сфери преку употреба на докази;
- Иницирање засилена јавна расправа пред донесување на законите од сферата на интерес на ИЧП со засегнатите страни и следење на електронскиот регистар на закони (ЕНЕР);
- Едукација и подигнување на свеста меѓу правните практичари за важноста од примена на супсидијарниот принцип и праксата на ЕСЧП;
- Следење на извршувањето на одлуките на ЕСЧП во соработка со Бирото за застапување на Македонија пред ЕСЧП и подобрена информираност на јавноста.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 3: ПРОМОЦИЈА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И СЛОБОДИ

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 3: ЗАШТИТА И ЗАСТАПУВАЊЕ НА ЧОВЕКОВИ ПРАВА И СЛОБОДИ

- Промоција на принципот заснован на човекови права и обезбедување на негова примена (во институции, граѓански организации и бизнис сектор);
- Објавување на научни трудови кои ќе ги рефлектираат теоретските и практични аспекти на теми поврзани со човековите права и владеење на правото во електронското стручно списание Правен дијалог;

- Едукација на граѓаните за човековите права според ЕКЧП (ученици, студенти, наставен кадар, судски и административни службеници..);
- Подигнување на свеста и преземање мерки за подобрување на состојбата во човековото право на образование;
- Подигнување на свеста и преземање мерки за подобрување на состојбата во човековите права во областа на животна средина;
- Подигнување на свеста и преземање мерки за подобрување на состојбата во човековите права во областа на работните односи;
- Соработка и вмрежување со организации на регионално и меѓународно ниво со цел за зајакната промоција на човековите права;
- Поддршка на остварување на човекови права на локално ниво и национално ниво преку зајакнување на делувањето на институцијата омбудсман.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 4. ЕДНАКВОСТ И НЕДИСКРИМИНАЦИЈА

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 4: ЗАСТАПУВАЊЕ НА СЛУЧАИ НА ДИСКРИМИНАЦИЈА

- Застапување на случаи на дискриминација согласно новиот Закон за заштита и спречување од дискриминација;
- Застапување на лицата со попреченост при остварување на правата од социјална и здравствена заштита и за овозможување на пристап до правда;
- Застапување и лобирање на интересите на маргинализирани групи (ЛГБТ, жени, лица со попреченост, лица со ретки болести, стари лица, Роми и други маргинализирани групи) во соработка со партнерски организации и институции;
- Подигање на јавната свест за препознавање на дискриминацијата со посебен пристап кон индиректна дискриминација (политичка, полова, родова...);
- Мониторинг на работата на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација;
- NOTA BENE: дискриминација по основ на неприпадност на ниту една политичка партија.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 5. УСТАВНИОТ СУД ГАРАНТ ЗА ЗАШТИТАТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 5: ЗАЈАКНАТА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА ПРЕД УСТАВНИОТ СУД НА РСМ

- Следење на работата на Уставен суд во насока на негова стручност и одлучување особено при барања за заштита на правата и слободите пред Уставниот суд ;
- Следење на седници и работата на Уставен суд;
- Следење и објавување на коментари на одлуките на Уставен суд;
- Лобирање за проширување на корпусот на права и слободи на човекот и граѓанинот кои ги штити Уставниот суд;
- Следење на остварување на уставно загарантираните надлежности на законодавната, извршната и судска власт.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 6. БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈА

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 6: ПРИДОНЕС КОН НАМАЛУВАЊЕ НА КОРУПЦИЈАТА

- Мониторинг на примената на законската процедура и критериуми при вработување во јавниот сектор;
- Анализа на функционирањето и ефективноста на (не)зависните и регулатори комисији и тела;
- Зголемена транспарентност, отчетност и одговорност на институциите за начинот на трошење на јавните пари;
- Мониторинг на работата на Државна Комисија за спречување на корупција.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 7. УЧЕСТВО ВО ПРОЦЕСОТ НА ПРЕГОВОРТЕ ЗА ПРИСТАПУВАЊЕ КОН ЕУ

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 7: ПРИДОНЕС КОН ПРИСТАПУВАЊЕТО ВО ЕУ ВО ОДНОС НА ПОГЛАВЈЕ 19, 23 И 24

- Консултативно посредно или непосредно учество на состаноците на работните групи за преговори со ЕУ, самостојно или како дел од мрежа на невладини организации, во рамките на поглавјата 19, 23 и 24;
- Засилување на позициите на ИЧП преку вмрежување со организации кои работат во слични области и давање на заеднички придонес кон процесот на преговори за пристапување кон ЕУ;
- Следење на ефективноста, ефикасноста и транспарентност на институциите за начинот на водење на преговорите;
- Придонес кон преговарачката структура за усогласеност со Acquis.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 8. ИНСТИТУЦИОНАЛЕН И ОРГАНИЗАЦИСКИ РАЗВОЈ НА ИЧП

СТРАТЕШКА ЦЕЛ 8: ЗАЈАКНУВАЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ, ИНВЕСТИЦИЈА И РАЗВОЈ НА ЧОВЕЧКИОТ ПОТЕНЦИЈАЛ НА ИЧП

- Унапредување на системите и процедурите на ИЧП;
- Континуирана надоградба на успешното функционирање меѓу Управниот и Советодавниот одбор, Извршниот/та директор/ка и Извршната канцеларија со цел следење на состојбите во областите од стратешки приоритети за ИЧП, консултирање и брзи реакции/соопштенија;
- Зајакнување на интерните капацитети за застапување на поединечни случаи при повреда на човековите права;
- Засилување на позициите на ИЧП во регионот и вмрежување со слични организации;
- Размена на искуства и добри практики со странски организации со слична мисија и визија со цел подобрување на делувањето на ИЧП и практикување на добрите примери во нашата земја;
- Континуирана обука на членовите на извршната канцеларија во областа на проектен и финансиски менаџмент, пишување на проектни апликации и канцелариско раководење.